4. Kilder og dokumentasjon

For å tilegne seg mest mulig kunnskap om gamle veger må en i tillegg til å studere spor i terrenget parallelt studere litteratur og arkivmateriale av ulike slag.

Skaff oversikt over kildematerialet – både det skriftlige og det muntlige!

Arkivmateriale og viktige institusjoner

I ulike arkiver finnes interessant materiale i form av brev, rapporter, protokoller, regnskaper m.m. Glem ikke at aviser og tidsskrifter også kan ha informasjon om veger og vegsaker.

Vær klar over at det kan være begrensninger på hvordan materialet i enkelte arkiv kan brukes. Særlig gjelder dette forhold knyttet til personvern, men det kan også skyldes at dokumentene ikke tåler mer slitasje.

Når en skal i gang med restaurering av en gammel veg kan et viktig hjelpemiddel være tidligere veginstrukser og vegplaner. Veginstruksene sier hvordan vegen skulle se ut på den tiden de ble skrevet, mens vegrapportene forteller hvordan vegen så ut i praksis. Enkelte veginstrukser kan fåes hos Norsk vegmuseum mens andre finnes i Riksarkivet. Dette er imidlertid et uoversiktlig materiale og det kan være vanskelig å finne fram til den rapporten eller instruksen en leter etter. Riksarkivet i Oslo er det mest omfattende arkivet i Norge. Her oppbevares et stort antall vegplaner. I disse planene finnes det detaljerte beskrivelser av byggekostnader, byggeår og standard på vegen.

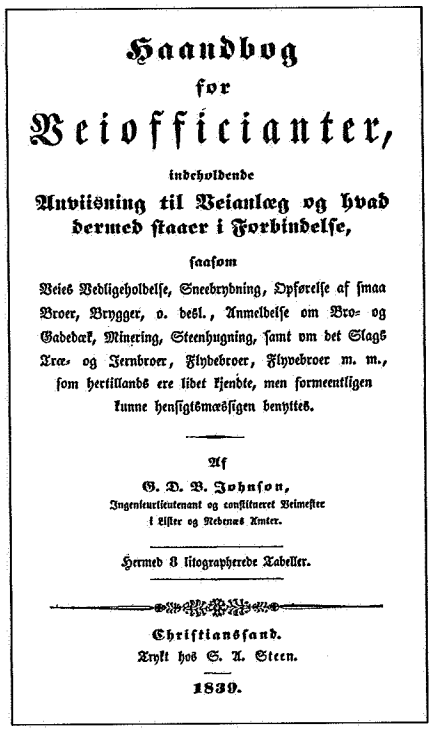
Likeledes kan en i Riksarkivet finne brev, søknader og beslutninger, dommer, undersøkelser og regnskap som viser kostnader ved bygging og vedlikehold av veger. Arkivene kan inneholde detaljerte beskrivelser av arbeid som er utført, framdrift på vegbyggingen fra år til år, hvor mye masse som er påført vegen, bredde, grøfter, lengde mellom skysstasjoner o.s.v.

Riksarkivet Statsarkivene

Det statlige arkivmateriale i Riksarkivet og statsarkivene (som ligger i Oslo, Hamar, Kristiansand, Bergen, Trondheim og Kongsberg), omhandler vegsaker som det offentlige har vært involvert i. Materialet er ordnet myndighetsvis, ikke etter emne. De samme vegene som sakene selv har gått må følges, slik at en kan bli nødt til å søke på forskjellige tema i arkivene. Hvis årstallet for vegarbeidet eller tidspunktet da vegen var ferdig er kjent, kan det søkes etter informasjon knyttet til dette årstallet. Men disse store arkivene er ofte vanskelige å finne fram i dersom en ikke har forberedt seg godt før en starter å søke informasjon. Viktige ting å forberede før en begir seg inn i arkivene er å vite hvilken saksgang og hvilke administrative forhold som hersket den gang det materialet man er ute etter ble til.

Riksarkivet oppbevarer arkivene etter sentrale statlige myndigheter i Norge. Regjering, departementer og direktorater overfører arkivene sine til Riksarkivet når materialet er 25 år eller eldre. Dette vil f. eks. si at Samferdselsdepartementet og Vegdirektoratets arkiv overføres til Riksarkivet. Vær oppmerksom på at navn på institusjoner og ansvar for saksfelt er blitt flyttet mellom ulike departementer. Av særlig interesse kan det være å vite at vegsakene i tidsrommet 1819-1846 hørte inn under Justisdepartementet og fra 1846-1985 lå de under Indredepartementet. I tiden mellom 1885-1946 sorterte sakene under Arbeidsdepartementet, mens de fra 1946 til våre dager lå under Samferdselsdepartementet.

Ansvar for vegvedlikehold har også skiftet gjennom tidene. Fra 1665 til ut på 1800-tallet lå ansvaret hos generalveimesterne. Rodeholderen hadde det administrative ansvar for vegvedlikeholdet i sitt distrikt. Lensmennene så etter at vedlikeholdspliktene ble utført – fra 1600-tallet til utpå 1700-tallet. På 1700-tallet ble dette ansvaret flyttet til amtmannen, der det var fram til 1864 da Vegdirektoratet ble opprettet. Dette betyr at en i det enkelte statsarkivet må lete både etter opplysninger i arkivet for generalveimestere, lensmenn, under amtmannen og det enkelte vegkontor. For å gjøre det enda mer innviklet må en huske på at

Haandbog
for
Veiofficianter,
indeholdende
Anviisning til Veianlæg og hvad dermed staaer i Forbindelse,
saasom
Veies Vedligeholdelse, Sneebrydning, Opførelse af smaa Broer, Brygger, o. desl., Anmeldelse om Bro- og Gadedæk, Minering, Steenhugning, samt om det Slags Træ- og Jernbroer, Flydebroer, Flydebroer m. m., som hertillands ere lidet kjendte, men formeentligen kunne hensigtsmæssigen benyttes.
Af
G. D. B. Johnson,
Ingeniørlieutenant og constitueret Veimester i Lister og Nedenæs Amter.
Hermed 3 lithographerede Tabeller.
Christiansand.
Trykt hos S. A. Steen.
1839.

Fram til 1880-årene ble nesten all korrespondanse skrevet med gotisk skrift. Men gi ikke opp – etter litt trening kan de fleste tekstene leses!

dersom saken er fra 1600-tallet må en lete etter opplysninger i det enkelte områdets tingbok. Enkelte statsarkiv har laget egne arkivnøkler for vegsaker som gjør det lettere å finne fram.

Når det gjelder arkivmaterialet hos de ulike avdelingene av Statens vegvesen på fylkesnivå, sorterer disse under det enkelte statsarkiv, f. eks. oppbevares arkivstoffet fra Vest-Agder Vegkontor i Statsarkivet i Kristiansand. Normalt skal også arkivmateriale fra disse institusjonene avleveres etter 25 år, men tidspunktet varierer noe avhengig av hvor god arkivplass det enkelte vegkontor har. Det vil med andre ord si at dersom en arbeider med en forholdsvis ny veg, kan en finne stoff i begge disse arkivene. Statens vegvesen har i hvert enkelt fylke ulike underavdelinger som ble opprettet på 1960-tallet – vegstasjoner.

Det kan være lett å blande sammen de ulike arkivene. Håndboka *Norske arkivkataloger* er en god innføring i temaet (Nysæter 1992), det samme er *Håndbok for Riksarkivet* (Johannesen 1992) og *Arkivkunnskap. Statsarkiva* (Kiil 1987). Ved å sette seg inn oppbyggingen av arkivene kan en spare seg for både frustrasjoner og sløsing med tid.

Regionale og lokale arkivinstitusjoner

Det finnes mange regionale og lokale arkiv som har arkivmateriale om veger som f. eks. fylkesarkiv, historielags arkiv eller bibliotek med lokale samlinger. De kan også ha bildemateriale av interesse. Oversikt over regionale arkivinstitusjoner finnes i boka *Norske arkivkataloger* hvor det bl.a. finnes opplysninger om Jordskifteverkets kartarkiv, fylkeskommune og kommunale arkiv. Oversikt over privatarkiver finnes i *Samkatalog over privatarkiver* som ble utgitt i 1986. Riksarkivet arbeider med oppretting av en database over privatarkiver – ASTA (Arkivsystem til alle) – som skal være operativt i løpet av 1994. I denne basen skal det være opplysninger både om privatarkiver som er i privat og offentlig eie.

Museer

En rekke av de kulturhistoriske museene rundt omkring i landet har opplysninger om gamle veger. De arkeologiske museene i Oslo, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø har registreringer av veger som er fra før 1500-tallet. For mange kommuner har de arkeologiske museene utgitt rapporter over alle kulturminner som er eldre enn 1500-tallet. I disse rapportene kan en finne opplysninger om våre eldste vegfar. Opplysninger om disse vegene får en ved å kontakte de ulike arkeologiske museene eller kulturminnefor-

valtningen i fylkeskommunene. Disse institusjonene kan også gi oversikt over gravhauger, boplasser og andre forhistoriske kulturminner som ligger langs den vegen som arbeides med.

Opplysninger fra museer om veger som er bygd etter 1500-tallet kan fåes ved å kontakte det lokale museet. Ofte kan de gi nødvendig informasjon eller henvise videre. I tillegg til de lokale museene kan en også søke hjelp hos Norsk Folkemuseum i Oslo. Navn og adresser på museer og samlinger finner en i «Adressebok for norske museer og samlinger».

Siden Norge har vært i union med både Danmark og Sverige vil en kunne finne verdifulle opplysninger om gamle veger i disse landenes arkiver og museer. Både danske og svenske konger satte i gang en rekke vegprosjekter i Norge i unionstiden. I Sverige vil vi anbefale å ta kontakt med Riksantikvarieämbetet, eller Nordiska Museet i Stockholm for å få hjelp. Dette gjelder tiden mellom 1814 og 1905. I Danmark er Det kongelige bibliotek og Rigsarkivet de beste stedene å henvende seg når det gjelder skriftlig materiale fra tiden mellom 1537 og 1814. Gjelder det kart eldre enn 1814 er Geodetisk institutt riktig sted. Alle disse institusjonene ligger i København.

Litteratur

Opplysninger som finnes i forskjellige typer bøker og tidsskrifter kan bidra til å kartfeste veger og vegfar. De lokale bibliotekene er behjelpelige med å gi opplysninger om relevante bøker enten fra egne samlinger eller ved å låne dem inn fra større eller spesialbiblioteker, hvor man kan få tilgang til håndskriftsamlinger, diverse manuskriptsamlinger, avisarkiv, tidsskriftsamlinger o.s.v. Det kan være noe litteratur som ikke kan lånes med hjem, men som må studeres på biblioteket.

Riksantikvarens bibliotek fungerer som sentralbibliotek for kulturminnevernet i Norge.

I det følgende er noen viktige oversiktsverk listet opp. Dette er ingen uttømmende liste, men den gir en innfallsport til de ulike temaene.

Oversiktsverker:

- Det norske vejvæsens udvikling før 1814. (Yngvar Nielsen 1876).
- Det norske veivæsens historie. (Joh. Skougaard 1899 og

1914).
- Veivesenets og veibygningens utvikling i Norge. (Andreas Baalsrud 1928).
- Veier og veivesen i Norge. (Just Broch 1937).
- Ferd og fest. Reiseliv i norsk sagatid og middelalder. (Sverre Steen 1942).
- Det norske vegvesens historie. (Otto Nagell 1950)
- Innenlands samferdsel i Norge siden 1800. (Dag Bjørnland 1977).

Bøker og artikler for enkelte avgrensete områder:
- Langs vei og lei i Nordland. Samferdsel i Nordland gjennom 3000 år. (Erling Svanberg 1990).
- På gamle veger i Valdres. (Harald Hvattum 1993).

Bøker om spesielle veger og veganlegg:
- Kongevegen over Fillefjell. (Stein Erik Skoug 1993).
- Langs den gamle kongevegen. (Mathis Kværne 1965).
- Langs Nordmannsslepene over Hardangervidda. (Reidar Fønnebø 1988).
- Postens historie i Norge. (August Schou 1947).
- I pilegrimenes fotspor til Nidaros. (Eivind Luthen 1992).

Reisehåndbøker:
I gamle reisebeskrivelser, spesielt i reisehåndbøker, kan en finne detaljerte beskrivelser av vegene. Vegens funksjon, de reisendes gjøremål, lengde på dagsetappene, vegstandard, overnattingssteder – skysstasjoner, hendelser langs ruta, trasé m.m. er beskrevet her. Vedlagte kart over reiseruta samt illustrerende bilder og skisser kan også være til hjelp. Vi kan nevne:
- Våre reisehåndbøkers historie (som gir en oversikt over de viktigste reisehåndbøkene fra slutten av 1700-tallet og fram til 1930-årene.) (Wilhelm Munthe 1942 og 1943).
- Norsk Veyviser for Reysende. (Hans Holck 1774).
- Praktisk Lommereiseroute. Fra Christiania til Trondheim: Saavel igjennom Gudbrandsdalen som Østerdalen. (Jacob Chr. Ubelsted 1840).
- Norge fremstillet i tegninger. (Peter Christen Asbjörnsen og Christian Tönsberg 1981).
- Rejsehaandbog over Norge. (Yngvar Nielsen 1879. I 1915 kom 12. og siste utgave).

Historiske beskrivelser, bygdebøker:
I sagn, folkeeventyr og eldre historisk litteratur kan en finne beskrivelser av vegen og hendelser langs denne.

«Det norske vegvesens historie» (Otto Nagell 1950), gir bl.a. en fylkesvis oversikt over Statens vegvesens virksomhet fra 1920 -1940. Fra Gaular herred kan vi f. eks. lese om vegen Bygstad-Berge: «Denne veg som danner et ledd i fylkesvegrute 575 er bevilget som bygdeveg med 4/10 statsbidrag på vegbudsjettet i årene 1931-1937. I vegbudsjettprp. 1931 nevnes at den gir adkomst til dampskipsekspedisjon og bygdens sentrum i Bygstad for flere gårder (i alt 24 bruk). Anleggets lengde ble oppgitt til 2520 m beregnet å koste kr. 61 000. Arbeidsutgiftene var kr. 68 250 og statsbidraget utgjorde kr. 27 300. Kjørebredden er 2,5 m. Byggetid 1928-1931.

Kanskje var det langs det sørlige slepet over Hardangervidda (kalt Telemarksslepa) at Gaute fór da han så brått måtte fare fra Hardanger til Tinn. Historie forteller at da han kom fram kvad han stevet: «Dugurden åt eg i Hardang, og undolen gjekk på glette, nattverden åt eg i Tinnsdalen, utenkt så ha 'eg dette». Han hadde altså spist frokost i Hardanger, middagsmåltid i farten og kveldsmat hjemme, og følgelig bare brukt en dag på ferden. (O. Bø 1980).

Dette kan hjelpe oss til å dokumentere en vegs trasé, men den største nytten av disse beskrivelsene kan vi ha ved å levendegjøre veghistorien med eksempler herfra. En viktig serie bøker innen folkeminnetradisjon er Norsk folkeminnelag sin skriftserie. Disse bøkene omhandler folketradisjon fra ulike områder i hele Norge. I mange av disse vil en finne opplysninger, sagn eller historier som er knyttet til veger. Opplysninger om hvilke bøker som er utgitt i denne serien får en hos Norsk folkeminnelag i Oslo. I eldre bygdebøker som er bygd opp rundt ulike tema, vil en ofte kunne finne et kapittel om veger og samferdsel i bygda. I bygdebøker som er skrevet i de senere år er det imidlertid mindre konkret stoff om veger, men det kan være bryet verdt å gå gjennom også disse for å finne relevante opplysninger.

Mange museer og historielag utgir årbøker og svært mange av disse har artikler om gamle veger. Husk å sjekke alle årgangene slik at ikke akkurat den artikkelen som trengs blir oversett.

Aviser kan også være et verdifullt kildegrunnlag. De fleste aviser har lagt de gamle årgangene sine inn på mikrofilm som kan lånes på biblioteket. I tillegg har mange av dem også laget databaser over sitt eget stoff som en kan søke i. Ta kontakt med lokalavisen for å se om de har de opplysningene som trengs eller kan hjelpe med å etterlyse stoff gjennom avisen, f.eks. bilder.

Stedsnavn

Eksempel på tolking av gamle navn i tilknytning til veg: Kleivgard tyder på at garden ligger ved en bratt veg. Bruflat forteller at det lå ei bru i et flatt område. Gutuåker er et annet eksempel som viser at her har gutua eller gata (veg med hus og/eller gjerder langs begge sider) gått over eller langs åkeren.

Stedsnavn forteller mye om hvor de gamle vegene gikk og om ferdsel og hendelser som er knyttet til dem. For å kunne tolke stedsnavnene riktig er det nødvendig å sette seg inn i hvordan slike navn blir til. En god introduksjonsbok er *Namn i Noreg* (Ola Stemshaug 1976). Det meste av stedsnavnforskningen i Norge er imidlertid knyttet til mindre områder som fra Hardangervidda (Botolv Helleland 1974), Sogn (Dagfinn Sletten og Øivind Øvrebotten 1980) og Trøndelag (Jørgen Reitan 1932).

I svært mange kommuner er det foretatt innsamling av stedsnavn. Noen kommuner har utgitt dette som rapporter der navnene er vist på kart. For å få opplysninger om hvor langt innsamling av stedsnavn er kommet i bygda kontaktes kulturetaten i kommunen. Informasjon om relevant litteratur om stedsnavn kan fås hos Avdeling for namnegransking i Oslo.

Databaser/Registre

NOREK

Riksantikvaren (Direktoratet for kulturminnevern), arbeider med å iverksette en plan for etablering av samordnede vernespesifikke kulturminneregistre, NOREK. Registrene består av to landsomfattende registreringer av henholdsvis automatisk fredete kulturminner (fra før 1537 – «fornminner») og av alle bygninger fra perioden 1537 til 1900 (SEFRAK-metoden). I Nord-Norges krigsrammede strøk er registreringen ført opp til 1945. I tillegg kommer en rekke del-temaregistre og prosjektregistre, f.eks. kirker, marine kulturminner, fyr, tekniske og industrielle kulturminner. Dette kan også være ikke-synlige minner fra etter 1537. Registrene styres fra Riksantikvaren, mens drift og operatøransvar vil fra høsten 1994 legges til den nyopprettete kulturminneenheten ved Norsk institutt for naturforskning.

Utviklingsarbeidet tar sikte på å gjøre hvert enkelt register mest mulig tilgjengelig og brukervennlig. Samtidig skal informasjon fra de forskjellige registrene kunne koples og NOREK vil dermed bli et viktig redskap for arbeidet med områderettet vern og forvaltning.

Opplysninger om disse ulike kulturminnene har betydning når en skal arbeide med vegmiljøer. Da vil en ha behov for å vite hvilke kulturminner som ligger langs vegen.

De vernespesifikke opplysninger om bygninger registrert etter SEFRAK-metoden vil utgjøre en viktig del av NOREK og kalles NOREK-hus. Vernespesifikke opplysninger er f. eks. fredningsstatus tilskrevet verneverdi gjennom regulering til bevaring etter plan og bygningslovens § 25.6 eller evaluering av enkeltobjekter/-miljøer. Det er utviklet en metode for slik tilskriving av verneverdi som kan nyttes av kommuner og sektoretater i planlegging og verneplanarbeid.

SEFRAK-registeret, som i hovedsak er et bygningsteknisk register, blir i dag drevet av NIT-VEST. Flertallet av fylkeskommunenes kulturetater og noen kommuner abonnerer på on.line tilgang. Ajourføring av gammel informasjon har hittil vært et problem, men dette søkes nå løst gjennom et samarbeid med Statens kartverk, som har slike rutiner for sitt bygningsregister, GAB. I et samarbeid mellom Miljøverndepartementet, Kartverket og Riksantikvaren vil bygningstekniske opplysninger fra begge registre bli samordnet til ett nasjonalt bygningsregister («NB») i løpet av 1995. Dette registret skal betjene alle offentlige og private interesser og bli drevet fra Kartverket. Når det gjel-

der selve feltarbeidet etter SEFRAK-metoden er flertallet av kommuner i dag ferdige. I løpet av 1994 vil 13-14 fylker bli helt ferdige og etter 1995 samtlige fylker. Fylkeskommunens kulturetater har det faglige ansvar for registreringene i sitt fylke og kan gi opplysninger om det som er registrert. Mange kommuner har også utgitt rapporter om registreringene. Nytteverdien i dette materialet er opplysninger om f. eks. skysstasjoner langs vegen, når de er bygget, eventuelt ombygd, restaurert, fikk ny funksjon o.s.v.

NATURBASEN er en database som skal fungere som et beslutningsstøttesystem for plansaker og vilttiltak og inneholder et adresse- og eiendomsregister. Databasen erstatter de gamle systemene EDNA, VILTREG, VILTOBS og FRIDA hvor bl.a. friluftslivsområder sikret ved hjelp av statlige midler er registrert. I tillegg er det opprettet en ny modul for kulturlandskap, der et utvalg av områdene fra den nasjonale registreringen av kulturlandskap finnes. Systemet brukes fortrinnsvis ved fylkesmannens miljøvernavdeling (MVA) som er ansvarlig for innlegging og ajourføring av data, men også Direktoratet for naturforvaltning (DN) benytter systemet.

Nasjonal registrering av kulturlandskap

I de senere år er det i alle landets fylker foretatt en registrering av verdifulle kulturlandskap. Register over disse områdene og verdiene som er kartlagt oppbevares hos Fylkesmannens miljøvernavdeling.

Thomas Fearnleys maleri «Bergen sett fra Nattland» viser vegen som førte inn til Bergen i 1832. Ta med i betraktning at kunstnerne ofte forandret terreng og motiv slik de ønsket for å gjøre det mer dramatisk eller vakkert. Framstillingene er derfor nødvendigvis ikke helt i samsvar med virkeligheten. Lillehammer kunstmuseum.

Bilder

Prøv å finn ut om det finnes malerier, trykk, fotografier, tegninger og skisser fra ulike tidsperioder av vegen det arbeides med. Slike bilder kan gi verdifull informasjon om hvor vegen gikk og hvordan standarden var. Dersom en skal foreta rekonstruksjoner vil bildemateriale være av uvurderlig verdi. Husk imidlertid på følgende: Mange av maleriene og tegningene som ble laget er ikke nøyaktige gjengivelser av virkeligheten. Den kunstneriske frihet var ofte stor og det må utøves kritisk sans. Nasjonalgalleriet i Oslo og andre kunstmuseer kan hjelpe til med å finne ut om det finnes aktuelle malerier, trykk og tegninger.

Norsk Folkemuseum i Oslo har en omfattende samling med eldre fotografier som er systematisert i et emnearkiv. Under emnet Samferdsel er det samlet bilder fra mange steder i landet tatt av en rekke forskjellige fotografer. I tillegg har museet den verdifulle samlingen etter fotogra-

I 1843 laget den franske maleren Auguste Mayer denne framstillingen av «Kongevegen» forbi den store gravhaugen – Olavshaugen – ved Hundorp i Gudbrandsdalen. Bildet nedenfor ble tatt i 1993 av det samme området. Foto: Kari Møyner.

Johannes Flintoe har gitt levende, humoristiske skildringer av norsk folkeliv, spesielt en rekke litograferte tegninger ble utgitt 1838-40 under tittelen Scener af reiselivet i Norge. Norsk Folkemuseum.

fen A. B. Wilse. En rekke av hans bilder er knyttet til veger og samferdsel ulike steder i landet.

Sekretariatet for fotoregistrering (SFFR) har et sentralregister over norske fotosamlinger. Registeret inneholder opplysninger om fotomateriale i Norge, fra 1814 og framover. Det er ett register over fotografer og ett over fotosamlinger. Registeret er lagt inn på data og blir fortløpende ajourført. I registeret kan en bl.a. søke på ordet «veg» og få oversikt over samlinger i Norge som har dette temaet. I hvert fylke er det institusjoner med ansvar for fotobevaringsarbeid. Ved henvendelse til SFFR får en vite hvilke institusjoner som er ansvarlig i ditt fylke.

De fleste lokale museer har også samlinger av fotografier som en kan få tatt kopier av, det samme gjelder historielag som har samlet bilder til bruk i årbøker og bygdebøker.

Som regel må en betale for å få kopiert bilder ved de forskjellige museene. Husk å opplyse om bildene skal brukes bare til eget bruk, eller om de skal brukes i en publikasjon. Dette kan ha betydning for prisen som må betales.

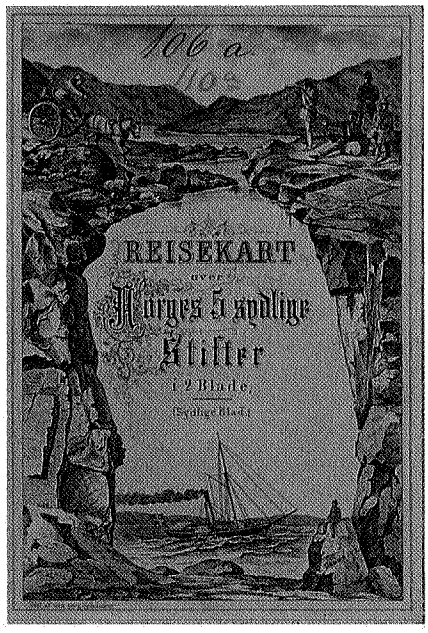
Gamle og nye fotografier er en viktig dokumentasjonskilde. Vegen ved Låtefoss i Odda. Foto: Riksantikvarens arkiv.

Kart

Hvor var det vegen gikk? Er en heldig finnes det et detaljert kart som kan dokumentere traseen. Informasjon om skysstasjoner, bebyggelse, stedsnavn m.m. kan også finnes på eldre kart. På enkelte kart er både sommer- og vinterveger inntegnet.

Statens kartverk i Hønefoss har opplysninger om alle kart som er utgitt for hele landet. I hvert fylke finnes det et fylkeskartkontor som er plassert hos Fylkesmannen. Fra fylkeskartkontoret kan en bestille de kartene som trengs. For hvert fylke er det også utgitt en katalog over de kart som finnes.

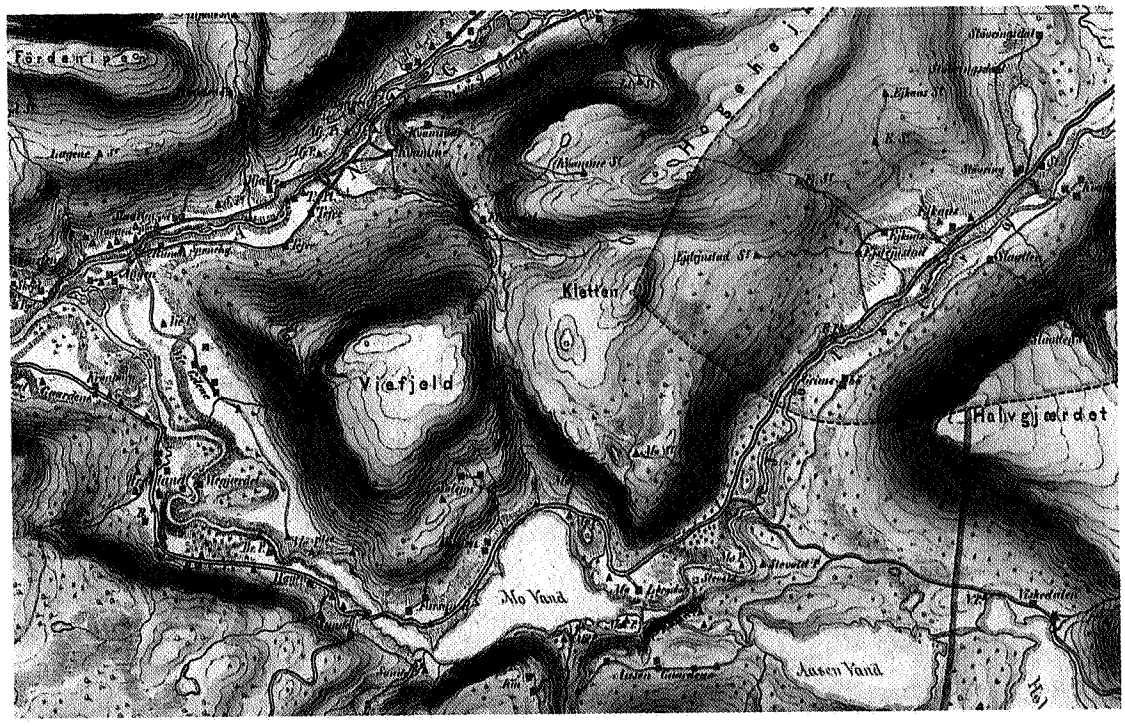
Statens kartverk har i tillegg til dagens kart også gamle kart fra hele landet. For en stor del er dette håndtegnede originaler, samt trykte kart fra midten av 1600-tallet og framover. Kartverkets originalmålinger fra 1773 til 1950-årene er den viktigste dokumentasjonen av veger. Originalmålingene har en målestokk fra 1:10 000 til 1:100 000. Til mange av kartene er det knyttet en beskrivelse som gir detaljerte opplysninger om vegens tilstand m.m. Dersom det finnes gode kart over området, vil en raskt kunne klargjøre hvor traseen gikk. Som med alle kilder kan imidlertid også kartene være beheftet med feil. Traseen kan være avmerket feil eller terrenget kan ha feil proporsjoner o.l. og en må selvsagt ha samme kildekritiske holdning til kart som til de andre kildene en bruker. Stedsnavn kan også være feilskrevet eller avmerket på feil sted.

Ved å studere gamle reisekart kan en finne nyttig informasjon om bl.a. trasé og overnattingssteder.

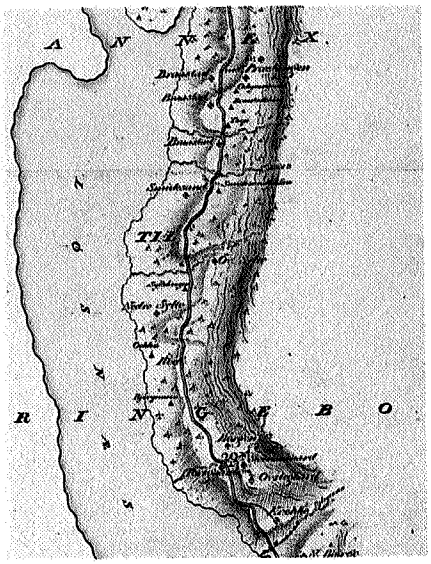
Løitnant A. Bang's kart fra 1891 viser rektangelmåling i Finnmark. Her gikk vegen som forbindelseslinje mellom fjordene. Statens kartverk.

Ltn. H. Lund's kart fra 1869 viser klart vegfárene. Kartet er laget ut fra Statens kartverks egne oppmålinger som er foretatt i hele Norge. Målestokken på dette kartet er 1:50 000, mens den varierer fra 1:10.000 til 1:100 000 i landet. Disse kartene er viktige kulturhistoriske dokumenter for å registrere gamle veger, bebyggelse, stedsnavn m.m. Fra Førde, Sogn og Fjordane.

Utsnitt av vegen gjennom Gudbrandsdalen i 1820. Her er den kalt «Postveien fra Korsødegaarden til Trondheim», men den har også betegnelsen pilegrimsveg og kongeveg. Statens kartverk.

Dersom det har vært en jordskiftesak på en eiendom som omfattet en veg, kan Jordskifteverkets kartarkiv være til hjelp. Dette arkivet har gamle kart som kan gi informasjon bl.a. om vegers tidligere beliggenhet. Jordskifteverket er som regel samlokalisert med Fylkesmannen.

Fylkeslandbrukskontorene og landbruksetatene i kommunene kan óg ha informasjon om jordskifte.

Universitetsbibliotekene i Oslo, Trondheim og Bergen har egne kartsamlinger. Her finnes både trykte og håndtegnede kart som kan studeres og bestilles kopier av.

Norsk lokalhistorisk institutt har utgitt verket *Gamle norske kart,* en samkatalog over utrykte kart fra de siste 300 år som består av 17 bind som er ordnet fylkesvis. Disse bøkene kan bestilles i bokhandelen eller på fylkeskartkontoret. De fleste av kartene som er omtalt i disse katalogene kan en bestille kopier av fra de ulike institusjonene som eier dem.